

## ЖИТТЄВІ ДОМАГАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

*В статті проаналізовано основні підходи до дослідження життєвих домагань особистості в сучасній психології, розглянуто місце життєвих домагань у процесі саморозгортання особистості та структуруванні нею свого майбутнього.*

*Ключові слова: домагання, рівень домагань, життєві домагання, функції домагань, життєві завдання.*

*В статье проанализированы основные подходы к исследованию жизненных притязаний личности в современной психологии, рассмотрено место жизненных притязаний в процессе самораскрытия личности и структуризации своего будущего.*

*Ключевые слова: притязания, уровень притязаний, жизненные притязания, функции притязаний, жизненные задания.*

**Постановка проблеми.** Життя людини надзвичайно складне та багатогранне, а інтенсивність життя сучасної людини така, що переважна більшість навіть не встигає замислитися, чого вони реально бажають від життя, чи так вони взагалі живуть. Людина непомітно стає відповідачем за те скільки вона встигла зробити, а реальну владу над життям здобувають справи. Життя ніби розкладається на дві нерівні частини: більша частина – професійна діяльність, суспільні справи, праця, залишається малий відрізок часу, іменованій К.О. Абульханова-Славською особистим життям (коли людина дійсно належить собі, близьким, своїм думкам і мріям) [1]. Наміри людини і зустрічні вимоги життя часто утворюють протиріччя між тим, чого хоче людина, і тим, що пропонує їй життя. Буденне життя начебто не має ніяких примітних рис, але, разом з тим, воно цікаве і захоплююче, адже людина веде власний життєвий пошук, постійно відкриває для себе нові горизонти. Цінність життя полягає в інтересі, захопленості, задоволеності і новому пошуку, і є продуктом визначеного способу життя, індивідуальної стратегії життя, які визначаються самою людиною. Кожен сам вибудовує своє життя, здійснюючи індивідуальне, самостійне відкриття, але принциповим розходженням є те, що один дійсно вибудовує своє життя, часом достатньо свідомо самостійно створюючи для цього умови, інший використовує тільки наявні ресурси [1].

Наміри, домагання, склад особистості виражаються в життєвих проявах особистості, впливають на її внутрішній світ. Т.М. Титаренко комплексно вивчаючи особистісний потенціал людини приходять до висновку, що провідну роль в життєвому самоздійсненні особистості відіграють саме домагання, структурно-функціональні характеристики яких визначають спосіб моделювання

майбутнього, вектори самоздійснення, досягнення життєвого успіху та переживання суб'єктивного благополуччя у професійній та особистій сферах. Саме життєві домагання виражають потребове ставлення людини до власного життя, що забезпечує життєздійснення, вміло балансує на межі між внутрішніми потенціями і зовнішніми запитами [3].

Відповідно до актуальності порушеної проблеми, метою статті є дослідження феномену життєвих домагань у психологічній науці та визначення їх ролі у ефективному життєздійсненні особистості, еквівалентному досягненню життєвого успіху.

### Основні результати дослідження.

Проблема життєвих домагань особистості, враховуючи молодий вік психології як науки, не є новою, і навіть за останні роки отримала ґрунтовний внесок вітчизняних науковців (Н.В. Анікіна, С.Я. Карпіловська, В.А. Крайчинська, О.Я. Кляпець, Т.О. Ларіна, І.В. Лебединська, Л.А. Лепіхова, Т.М. Титаренко) [3; 4; 6; 7; 9; 13]. Але разом з тим, суттєве збагачення теоретичного матеріалу та емпіричного досвіду у вивченні окремих аспектів прояву даного феномену в життєдіяльності особистості у різних галузях та сферах особистого життя, залишає багато питань відкритими, а часом навіть показує окремі протиріччя, неузгодженість змістового навантаження термінів. До того ж зазначимо, що питання структури життєвих домагань, незважаючи на окремі ґрунтовні дослідження, залишається актуальним.

Звернемося до етимології поняття “домагання”. У словниках дане поняття трактується як правило в одному змістовому полі: прагнення отримати дещо, претендування на дещо; прагнення добиватися визнання чогось при відсутності на це підстав; прагнення особистості досягнути певного статусу, мети, результату діяльності;

наполегливо добиватися кого (чого)-небудь [10; 12].

При цьому “рівень домагань” визначається як: рівень труднощів, досягнення якого є спільною метою серії майбутніх дій (мета ідеальна); вибір суб’єктом мети чергової дії, що формується внаслідок переживання успіху чи неуспіху ряду минулих дій (рівень домагань у даний момент); бажаний рівень самооцінки особистості (рівень “Я”) [12, с. 456–457].

Аналіз проведених досліджень показує, що дослідження феномену “рівень домагань” було започатковано школою відомого німецького психолога К. Левіна. Так, зокрема у 20-х роках ХХ століття під керівництвом К. Левіна німецьким психологом Ф. Хоппе покладено початок дослідження рівня домагань. Ф. Хоппе зберігає значення терміна, у якому його використовувала Т. Дембо, відкриваючи при цьому можливість більш широкого трактування концепту “рівень домагань” як психологічного поняття [3]. Вперше було доведено опосередкування діяльності людини її оцінюванням власних можливостей у вирішенні проблеми, а не самими об’єктивними характеристиками складності роботи, тобто “рівня домагань”. Ф. Хоппе рівень домагань визначає як “сукупність очікувань, цілей та домагань стосовно майбутніх власних досягнень” [14, с. 565].

Вплив рівня домагань на регуляцію діяльності людини під час експериментів, проведених Ф. Хоппе, показав, що їх динаміка залежить від результативності попередніх дій суб’єкта: кожна дія людини одержує свій зміст тільки у світлі прагнення до більш високого (ідеальної) мети [14, с. 565].

Подальші дослідження К. Левіна показали складну структурну детермінацію рівня домагань та урахування суб’єктом своїх можливостей при прогнозуванні імовірності досягнення мети, що дало змогу класифікувати детермінанти рівня домагань на ситуаційні (тимчасові), стабільні (соціально-психологічні та особистісні) – культурні чинники, групові норми, минулий досвід особистості [8].

В подальшому дослідження рівня домагань продовжувалося зарубіжними авторами, які наповнювали його новими змістовими аспектами, визначаючи його: як широкі цілі особистості, що включають її погляд на себе (Дж. Френк); як самосвідомість (М. Юкнат); як самооцінку (Б.В. Зейгарник). Зокрема проведене Дж. Френком узагальнення досліджень з 1930 по 1940 роки показало, що аналіз домагань показує саме самооцінювання

індивіда. Надалі така позиція підтверджується в дослідженнях Дж. Гарднера, П. Сірса, Дж. Роттера, А. Гілінські, І. Стейнера, Х. Хекхаузена та ін. Тому початково дослідження домагань особистості, які заклали фундамент змістового наповнення поняття “рівень домагань” визначали його через самооцінку, яка опосередкована вимогами особистості до якості власної діяльності [2].

На думку Р. Акофф та Ф. Емері, активізація системи цілеспрямованих дій, до якої віднесено домагання у структурі особистості за функціональною ознакою, створює цілеспрямований функціональний стан, який супроводжується психологічним напруженням, що спричиняється необхідністю вибору розумного варіанта дій [9].

На основі західних напрацювань дослідження рівня домагань особистості було продовжено вітчизняними авторами: Б.Г. Ананьєвим, В.М. Мясіщевим, В.С. Мерліним, Є.А. Серебряковою та ін. Прагнення розширити зміст поняття дозволив визначити рівень домагань як результативні показники діяльності особистості (В.М. Мясіщев); як соціально детерміноване досягнення в професійній діяльності залежно від посади, спеціальності (В.С. Мерлін); як внутрішні орієнтири, що обумовлюють довготривалу спрямованість життєдіяльності людини, її життєвий вибір, що зумовлює оцінювання себе в контексті тих соціальних обставин, які на них впливають (В.С. Магун, М.В. Енговатов) [3].

Вагомий вклад у дослідження домагань особистості здійснила К.О. Абульханова-Славська, розглядаючи його в контексті змістового наповнення життєвого простору. З одного боку, сенс життя виражає домагання особистості, її прагнення, потреби, з іншого – є підтвердженням її реальних досягнень, реальної здатності виразити себе у формах життя. Тому сенс життя окрім майбутньої перспективи, виражає і міру досягнутого людиною, оцінювання досягнутого самотужки за значимими для особистості критеріями. Занижені домагання детермінують зниження активності людини, її ініціативи [1, с. 39].

Відмежовуючи домагання від мотиву, К.О. Абульханова-Славська визначає їх як особистісне вираження потреб, як найважливішу складову особистісної активності на відміну від мотиву, який є структурною складовою діяльності. Домагання виражають єдність прагнень особистості і її вимог до того способу, яким вони повинні бути задоволені. На її думку, домагання включають не тільки предметну,

але і ціннісну особливість зв'язку особистості з дійсністю, вони є орієнтацією особистості на характер самовираження. Саме домагання спонукують до здійснення діяльності, причому саме тієї, яка цим домаганням відповідає [1, с. 119].

Домагання виражають відповідність і всієї діяльності, і її результату визначеним критеріям, які встановлюються особистістю, до яких К.О. Абульханова-Славська відносить легкість-важкість, прийняття-неприйняття навколишніми, значимість-незначимість, цінність (для особистості і тих, хто оцінює) або її відсутність. Поняття “домагання” розглядається в контексті саморегуляції особистості щодо досягнення задоволеності результатом діяльності. Так, задоволеність, оцінювання результату, досягнень співвідноситься із початковими домаганнями особистості. Між домаганнями й досягненнями як початковим і кінцевим етапом діяльності знаходиться процес і спосіб її здійснення – саморегуляція. У своїх домаганнях особистість висуває вимоги не тільки до очікуваного успіху, але й до самої себе – рівню, якості, способу своєї активності під час здійснення діяльності [1, с. 120].

Домагання особистості так чи інакше представлені в свідомості й самосвідомості, стають об'єктом самопізнання й самокритики (у семантичному просторі виникають й оцінюються мотиви, спонукання (“це мене не варте”, “це не варто моїх зусиль” тощо)) [1]. Саме тому у цілому “Я-концепція”, “образ Я” включає узагальнену сукупність домагань особистості: її вимоги, очікування від життя, її власні наміри, устремління, цілі й вимоги до самої себе.

Тому погоджуючись з К.О. Абульханова-Славською зазначимо, що домагання особистості поєднують самооцінку і самоставлення, виражають відношення людини до світу, до людей, до життя в цілому. Вони виражають ту ціннісну характеристику самого суб'єкта, і його життя, відповідають його змісту. Їх можна вважати рефлексивним компонентом психічної організації людини.

На нашу думку, вдалою спробою конкретизувати механізм дії домагань особистості полягав у доповненні пари понять “домагання – досягнення”, яка була введена ще К. Левінін і обґрунтована Ф. Хоппе, третім – регулятивним компонентом, який опосередковує їх зв'язок [1]. Так, К.О. Абульханова-Славська розглядає рівень активності особистості через інтеграл трьох складових: домагань, саморегуляції і задоволеності. Домагання, опираючись на

уявлення про зовнішні й внутрішні можливості досягнень, структурують дійсність під кутом зору засобів і умов та критеріїв задоволення потреб. Диференціація простору активності відбувається через співвідношення власних зусиль (внутрішніх умов) та очікування результату ззовні (зовнішніх умов), тобто через розподілення семантичного простору на залежне й незалежне від суб'єкта діяльності [1].

При цьому задоволеність є формою зворотного зв'язку особистості зі способами її об'єктивації в житті (з досягненнями, оцінюванням іншими і т.п.). Задоволеність є психологічною характеристикою зворотного зв'язку досягнень особистості з попередніми і наступними домаганнями. Ще за відсутності конкретного результату (досягнень) в домаганнях закладаються критерії того, що могло б задовольнити суб'єкта. Загальна задоволеність є результуючою найбільш перспективних для особистості напрямків активності.

Основа задоволеності досягнутим рівнем самостійності, майстерності, успішності закладається через джерело, що вважається людиною основою задоволення своїх потреб – спрямованість на самого себе або зовнішні обставини, ситуації, інших людей. Саме спрямованість на себе обумовлює самостійну, без сторонньої допомоги, регуляцію своєї активності, вибираючи оптимальні для себе способи її реалізації, відмовляючись від неоптимальних, невдалих. По суті, така позиція, на нашу думку тісно співвідноситься з феноменом локалізації контролю особистості, введеної Дж. Ротгером та суттєво емпірично доповненої О.Г. Ксенофонтовою.

Сучасна українська психологія привнесла суттєвий вклад у дослідження поняття домагань особистості. Так, зокрема проведено ґрунтовні дослідження життєвих домагань особистості в контексті моделювання майбутнього та ефективного життєздійснення (Т.М. Титаренко, І.В. Лебединська, Н.В. Алікіна та ін.); постановки життєвих завдань, стратегії та рівні життєвих домагань, їх реалістичність в контексті життєвого досвіду, їх механізми у системі цілеутворення особистості (Л.А. Лепіхова); особливості смислової саморегуляції в ансамблі життєвих домагань (С.Я. Карпіловська); з позиції континуума особистісних виявів (Н.В. Алікіна); в контексті життєвих завдань особистості як умови реалізації її шлюбно-сімейних домагань та структурування свого майбутнього, самореалізації в сімейній сфері (О.Я. Кляпець); у сфері життєвих завдань

особистості (В.А. Крайчинська); з позиції життєстійкості особистості (Т.О. Ларіна); кар'єрні домагання особистості (Л.М. Долгіх, В.І. Осюдло, Є.В. Татарінов) [3; 4; 6; 7; 9; 11; 13].

Т.М. Титаренко та Л.А. Лепіхова визначають життєві домагання як один із основних чинників якості особистісного зростання і ступеня зрілості. Життєві домагання є усвідомленою стратегією поведінки особистості в соціумі, вони відображають рівень особистісної зрілості через розвиток психічних процесів, соціально-психічної структури, знань і життєвого досвіду щодо самоорганізації поведінки, здійснення життєвих виборів на шляху самоздійснення, адекватного орієнтування в “образі світу”. Особистісна зрілість є чинником адекватності й реалістичності вибору рівня життєвих домагань [3]. З іншого боку життєві домагання визначаються як соціально-психологічний механізм самоздійснення особистості, який дозволяє моделювати й активно наближати бажане майбутнє відповідно до життєвих завдань та соціальних очікувань на ґрунті якомога повнішої реалізації власних потенцій і задумів [3].

За Т.М. Титаренко життєві домагання як елемент внутрішнього життя важко віднести чи то до сфери свідомості, чи до сфери несвідомого. Для появи життєвих домагань суб'єкт повинен оцінити себе за певними критеріями, стандартами, які мають мотиваційний ефект і є орієнтирами життєдіяльності [3]. Домагання розглядаються як певна цільова ідея, яку має кожна людина. Ступінь конкретизованості та реалізованості цієї ідеї буде залежати від ступеня усвідомлення суб'єктом необхідних засобів її досягнення.

Одним з вагомих надбань вітчизняної психології в контексті проблеми, що вивчається, вважаємо визначення основних функцій життєвих домагань особистості в дослідженнях Т.М. Титаренко [3]: 1. *Оцінна функція* домагань дозволяє оцінити реальний та бажаний стан в контексті свого минулого, теперішнього і майбутнього з огляду на задоволеність та якість життя. 2. *Здійснюючи стимульну функцію* життєві домагання підштовхують, мотивують, активують розвиток, відповідаючи потребі організувати, впорядковувати, планувати своє життя. 3. *Футуристична, або породжувальна функція* здійснює підготовку, моделювання, породження майбутнього. 4. *Функція самоконтролю* сприяє оцінюванню власної самоефективності. 5. *Функція*

*самоусвідомлення* дозволяє суб'єкту активно набувати життєвого досвіду через розуміння себе і свого життя, своєї історії.

Домагання є певною інтерпретаційною рамкою, в яку намагаються помістити своє майбутнє. А нові горизонти є лише тим підґрунтям, на якому виникають чи не виникають життєві домагання особистості. Життєві домагання передбачають усвідомлення свого життя, себе всередині життя, переживання своїх можливостей впливати на хід життя, його напрям, якість. У домаганнях імпліцитно присутня активна небайдужість до свого майбутнього і власної ролі у його створенні [1; 3; 13].

Досліджуючи особливості динаміки життєвих домагань Л.А. Лепіхова зазначає, що рівень життєвих домагань завжди пов'язаний з особистісним вибором між ступенями складності та значущості мети, вчинку, орієнтованими на перспективу і є оцінюванням особистістю своїх психічних потенцій та здібностей, реалізація яких у майбутньому задовольнила б її плани та запити. При цьому індивід зазвичай керується власним досвідом оцінювання успішного розв'язання таких завдань. Динаміка механізму розгортання домагань визначається за такою схемою: 1) досвід попередніх дій; 2) вибір актуального рівня домагань щодо конкретної мети; 3) виконання дії – оцінювання результату; 4) емоційна реакція на досягнуте як відчуття успіху чи невдачі і прийняття рішення щодо подальшої стратегії з новим рівнем домагань (більш або менш високим) [9].

За Л.А. Лепіховою структура цілеутворення як рівня домагань у кожному мить діяльності складається з трьох компонентів: “ідеальної мети” (не має конкретного визначення і є верхньою межею перспективи досягнення результату); реальної, конкретної мети в актуальний момент діяльності (досягти чогось більшого чи кращого, ніж було); досягти мети, яка була попередньо досягнута (або не досягнута) і за її результатом ставиться наступна мета. Ці три компоненти цільової структури домагань утворюють психологічну реальність часового виміру в діяльності суб'єкта від минулого до майбутнього [9].

С.Я. Карпіловська зазначає, що смислову складову в життєвому самоздійсненні доцільно розглядати як глибоко особистісне зусилля у часі-просторі. Саме воно спонукає розвивати і втілювати домагання у процесі розгортання своїх можливостей (психогенів), реалізації своєї потенційності, у процесі творення себе і свого життєвого світу, у

процесі здійснення життєтворчості як акту пізнання, усвідомлення себе в потоці історії [4].

Роль особистісного потенціалу у формуванні життєвих домагань досліджувала Т.М. Титаренко. Так, життєві домагання залежать від власної моделі майбутнього – символічної репрезентації сутності власного потенціалу [3]. Автор зазначає, що якщо суб'єкт не буде впевнений у своєму потенціалі, без переконаності, що досягне суттєвих результатів, то не почне втілювати свої задуми. При цьому на основі наявних життєвих домагань може вважати, що певні дії принесуть задоволеність собою, повагу з боку інших, відчутні винагороди. Тому зазначимо, що особистісний потенціал через упевненість у власній ефективності обумовлює майбутні досягнення на життєвому шляху.

Життєві домагання структуруються в часі та вибудовують етапи досягнення бажаної мети лише за умови їх усвідомленого співвіднесення суб'єктом з реальними можливостями життєвої ситуації, з одного боку, і власним потенціалом, з іншого [3].

Однак, як зазначає Т.М. Титаренко, ірраціональна природа життєвих домагань не завадила їм зможу остаточно перетворитися на цілком реальні плани, що вкладаються в чітку ієрархію. В домаганнях відчутно стикаються свідоме цілепокладання і не до кінця усвідомлені життєва перспектива й ресурси, що впливають на оцінку власних можливостей [3].

Як показали дослідження Т.М. Титаренко, Л.А. Лепіхової, О.Я. Кляпець, В. А. Крайчинської та ін. важливим аспектом у особистісному життєздійсненні у контексті реалізації життєвих домагань є життєві завдання.

Так, за Л.А. Лепіховою життєві завдання є тими головними орієнтирами соціального буття людини, наближення до яких стає змістом і смыслом її життєздійснення. На їх постановку й реалізацію мобілізуються усі складові системи цілеспрямування, а їх індивідуальні відмінності щодо ієрархічної структури, якості і масштабності визначаються соціально-психологічними властивостями особистості, рівнем її зрілості та нагромадженням життєвого досвіду [9].

Т.М. Титаренко визначає життєві завдання як компоненти смислового структурування майбутнього, способи самопрогнозування, що надають численним особистісним інтенціям певної спрямованості, масштабності, фазності. Через адекватно поставлені життєві завдання людина обирає із

спектра варіантів майбутнього той, що сприяє досягненню бажаної ідентичності та має найреальніше підґрунтя для втілення. Тому життєві завдання характеризуються енергоємністю, цілеспрямованими футурологічними наративами, що складаються в умовах завершення певного життєвого етапу з метою передбачення та наповнення сенсом етапу наступного [13, с. 9].

В контексті дослідження феномену життєвих домагань та їх впливу на постановку особистістю життєвих завдань доцільно звернути увагу на виділену В.І. Ковальовим особистісну транспективу життя, як психологічне утворення, в якому органічно поєднуються та інтегруються минуле, теперішнє та майбутнє особистості [5]. За О.В. Васильковою усвідомлена транспектива, цілісність лінії життя слугують для суб'єкта певним психологічним захистом від негативного впливу емоційно значущих факторів на шляху до вирішення її життєвих завдань.

В.А. Крайчинська описує життєві завдання як реалізацію життєвого смислу – смислу окремого життєвого етапу, смислу певного зрізу життя (життєвої сфери), смислу всього життя (життєве покликання). Відтак, сфери життєвих завдань, реальні і потенційні, можуть розглядатися як особистісний ресурс людини, як рівні реального і можливого. Сфери життєвих завдань утворюють динамічну, живу систему, в якій у разі суперечливого самонастановлення особистості в результаті особистісного зростання суб'єктне самонастановлення домінує над об'єктивним [6].

У структурі життєвих домагань як ресурс самоздійснення, особистісного потенціалу та його реалізації, на думку Т.О. Ларіної, важливим елементом є життєстійкість особистості, яку автор визначає як енергозберігаючий механізм досягнення життєвих домагань у ситуації життєвих труднощів і соціальних змін. Саме життєстійкість дозволяє зберегти свій особистий потенціал для досягнення мети. Таким чином, життєстійкість є складовою енергозберігаючої стратегії досягнення життєвих цілей. Життєстійкість як механізм дає змогу особистості використовувати життєвий ресурс для адаптування актуальної поведінки та встановлення адекватної системи відносин так швидко, як того потребує інформаційний простір особистості, що постійно змінюється [7, с. 229].

**Висновок.** Таким чином, проведене дослідження поглядів вітчизняних та зарубіжних авторів на феномен життєвих

## Питання психології

домагань, їх змістове наповнення та динаміку, роль у самоздійсненні особистості доцільно їх розглядати як рефлексивний компонент психічної організації людини, який є соціально-психологічним механізмом самоздійснення та саморозгортання особистості в контексті набуття життєвого досвіду через усвідомлення власних потенцій,

що дозволяє моделювати й активно наближати бажане майбутнє відповідно до осмислених поставлених життєвих завдань та соціальних очікувань на ґрунті якомога повнішої самореалізації, що обумовлює життєстійкість суб'єкта діяльності та дозволяє найповніше використати свій життєвий ресурс.

### Література:

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 301 с.
2. Аверин В. А. Психология личности / В. А. Аверин. – СПб. : Изд-во “Речь”, 1999. – 365 с.
3. Життєві домагання особистості: [монографія] / [Т. М. Титаренко І. В. Лебединська, Н. В. Анікіна, О. Я. Кляпець та ін.]; за ред. Т. М. Титаренко. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 456 с.
4. Карпіловська С. Я. Смысловая саморегуляция в ансамбле жизненных домашних / С. Я. Карпіловська // Наук. студії із соц. та політ. психол. : Зб. статей. – 2005. – Вип. 10 (13). – С. 116–129.
5. Ковалев В. И. Особенности личностной организации времени жизни / В. И. Ковалев // Гуманистические проблемы психологической теории. – М. : Наука, 1995. – С. 179–185.
6. Крайчинська В. А. Сфери життєвих завдань особистості / В. А. Крайчинська // Наук. студії із соц. та політ. психол. : Зб. статей. – 2009. – Вип. 22 (25). – С. 132–140.
7. Ларіна Т. О. Роль життєстійкості у формуванні життєвих домагань особистості / Т. О. Ларіна // Наук. студії із соц. та політ. психол. : Зб. статей. – 2007. – Вип. 16 (19). – С. 229–233.
8. Левин К. Уровень притязаний / К. Левин, Т. Дембо, М. Фестингер, П. Сирс // Психология личности: тексты. – М. : МГУ, 1982. – С. 86–92.
9. Лепіхова Л. А. Механізми життєвих домагань у системі цілеутворення особистості / Л. А. Лепіхова // Наук. студії із соц. та політ. психол. : Зб. статей. – 2005. – Вип. 10 (13). – С. 105–116.
10. Ожегов С. И. Словарь русского языка: около 57 000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – 18-е изд., стереотип. [Текст] : словарь / С. И. Ожегов. – 18-е изд., стереотип. – М. : Рус.яз., 1986. – 797 с.
11. Осьодло В. І. Розвиток кар'єрних домагань офіцерів / В. І. Осьодло, Є. В. Татарінов // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. С. Д. Максименка]. – Т. XII, ч. 6. – 2010. – С. 258–269.
12. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів / [В. Б. Шапар, В. О. Олефір, А. С. Куфлієвський та ін.]. – Х. : Прапор, 2009. – 672 с.
13. Титаренко Т. М. Життєві завдання як практики самоконституювання особистості / Т. М. Титаренко // Соціальна психологія. – 2008. – № 6. – С. 3–11.
14. Фрейдджер Р. Теории личности и личностный рост / Р. Фрейдджер, Д. Фэйдимен. – 4-е изд. [Пер. с англ.] – М. : Изд. “Мир”, 2004. – 2095 с.

*Movnyha N., Senior Lecturer*

### **HUMAN PERSONALITY HARASSMENT IN PSYCHOLOGICAL DOSLIDZHENNYAH**

*In the article the basic going is analyzed near research of vital solicitations of personality in modern psychology is considered, structural-functional descriptions of that determine the method of design future, vectors of self-realization, achievement of vital success and experiencing of subjective prosperity in professional and personal spheres. The place of vital solicitations is considered in the process of self-development of personality and self-structure of her future.*

*Keywords: solicitation, level of solicitations, vital solicitations, functions of solicitations, vital tasks.*